

տարեալ չէ՝ ոչ մի մարդ՝ առանց մի ուրիշ մարդու կարօտելու՝ կառավարուել չի կարողանալ։

Բաւականանալով ու գոհ լինելով այնով, ինչ որ Դու ինձ էլ իմ ընտանեացս հետ պարգևել ես, ջանք անենք, Քո մեզ պարգևած իցդ մեր անմահ հոգւոյ համար ամենամեծ օգուտը դուրս բերել, ու միևնոյն ժամանակ զգուշանալով ի չարն գործածելուց, այդ արած կլինինք, երբ որ առաջացրած կլինենք ընդհանուր գոհութիւն և բազդաւորութիւն։ Ինչի՞ է մեզ պէտք երկրաւոր բազդաւորութեան բարիքների ամենառատ լիութիւնն, երբ որ իմաստութեամբ գործ ածելը չգիտե՞նք։ Բայց ով որ Քեզ, իմ Աստուած, իւր սրտումն ունի, լի է անմահ յուսով։

(Թարգմ. Գեորգիանէնէն) Գրիգոր Նպիտոկոս Աղափիրեանց.

ՃԱՌ ՎԵՐԱՑՄԱՆ ՍՐԲՈՅ ԽԱԶԻՆ.

Հաւաքուելով այս սուրբ տաճարիս մէջ Տիրոջ Սուրբ Խաչին երկրպագութիւն անելու համար, դուք կցանկայիք անշուշտ, եղբարք, լսել մի բան նորա վերայ խաչուած ից ձեզ խրատ լինելու համար։ Նա լուռ չի մնալ ու կխօսի ձեզ, ինչ որ պէտք է ձեզ համար, եթէ որ ցանկութիւն ունիք լսելու։ Խաչուածի վերքերի վերայ, որ միայն նայենք ուշադրութեամբ, շատ բան կլսենք ու կհասկանանք։ Եւ յիրաւի՝ նա իւր վերքերովը շատ և մեծակշիռ բան է ասում ամեն մի մարդու։ Եւ ահա՛ նորա ասածն. « ով որ ուղիւս է ի՞մ էփեից գալ, ինչն իրան պէտք է ուղիւս և վեր առնի իւր խաչն « ի՞մ էփեից» գայ »։

Այ թէ մէկ, այլ շատ անգամ, կարծում եմ, կարգացել էք ձեր տանը սուրբ Աւետարանի մէջ անձնուրացութեան մասին, և նոյնպէս շատ անգամ լսել էք Աստուծոյ սուրբ տաճարում մարդուս իւր անձն ուրանալու համար. ուրեմն նոր բան չէ, ինչ որ լսում էք, այլ հին՝ արդէն յայտնի բան, և կարելի է, այն բանն է, ինչ որ ամենեւին օտար չէ ձեր մտքին և զգացմունքներին։ Բայց այդ մեզ համար ոչ նոր բանն ամեն ժամանակ պահանջում է մեր ուշադրութիւնն, ևս առաւել այսօր, որ

երկրապագութիւնն ենք անուամբ և համբուրում նորան: Աաւ հաս-
կանանք, եղբարք, Քրիստոսի պատուէրի միտքը:

Երբոր Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս կանչում է մեզ գնալ իւր
ետեւից, այդ նշանակում է, որ մենք գնում ենք մի ուրիշի
ետեւից: Ա՞ւմ ետեւիցն ենք գնում և ո՞ւր: Մենք ունինք երեք
գլխաւոր ճանապարհներ: Մէկով գնում ենք դէպի զգայական
զուարճութիւններն ու վայելչութիւնները, միւսով՝ դէպի
երկրաւոր գանձն ու հարստութիւնն, երրորդով՝ դէպի պա-
տիւն ու փառքը: Ճանապարհները միատեսակ չեն, այլ ջուկ ջուկ
տեղեր են տանում մեզ, բայց գլխաւոր կէտն, որտեղից որ
սկսւում է, — մէկ է — այդ՝ մեր ինքնասիրութիւնն է, և ընդ-
հանուր սահմանն, որտեղ որ միաւորւում են մեր ճանապարհ-
ներն, — դէպի մեր հոգւոյ կորուստը հասնելու տեղն է: Յաւ
չէ՞ արդեօք մեր Փրկչին տեսնել մեզ, որ գնում ենք մարմնոյ
և աշխարհի ճանապարհներով դէպի մեր կորուստը: Յաւով
զգածուած լինելով մեր կուրուքեան վերայ, նա իբրեւ Արարիչ,
առաջնորդ ու թագաւոր ազատ արարածներին, չէ ուզում,
որ բռնի իշխի որ և իցէ մարդու վերայ. այլ հրաւիրում է
մեզ գնալ իւր ետեւից: Աւրեմն ի՞նչպէս պէտք է գնանք նորա
ետեւից. առանց որեւիցէ ստիպման. սորա համար նա ասում է՝
«Է որ կ'առնայ: Իբրեւ խաղաղութեան և սիրոյ թագաւորութեան
հիմնող ու հաստատող, նա չէ կամենում, որ մէկը մտնի իւր
թագաւորութեան մէջ պատժից վախենալու համար. «Է որ
կ'առնէ: Այգպիսի հրաւերից էլ կարճ բան կարճ է արդեօք լի-
նել, ո՞վ չի գնալ Քրիստոսի ետեւից:

Փրկիչն մեր Յիսուս, կանչելով մեզ գնալ իւր ետեւից, սլահան-
ջում է մեզնից անձնուրացութիւն. «Է որ առնւմ է իմ ետեւից»
գալ, Բնդ առնայ իւր անձը: Ի՞նչ է նշանակում ուրանալ իւր
անձը: — Այն չէ, որ մէկն ինքն իրան ամենեւին չսիրի, ինչու որ
Տէրը մեր ունեցած սէրը դէպի մեր անձը չափ է համարում,
որով չափւում է մեր սէրը դէպի մեզ նման մարդը, դէպի մեր
ընկերը, «Էրէ» + «ընկերդ» + «անձիդ պէ». այդ պատուէրը տալիս է
մեզ նորա համար, որ պաշտելու չափ չհետեւենք մեր խելքին,
մեր իմաստութեանը, մեր արժանաւորութիւններին, մեր բա-
րիքի ու մեր վայելչութիւններին համար հոգի չտանք: Մեր ու-
նեցած խելքը, փառքը, հարստութիւնը, մեր առաքինու-

թիւնն, այդ բոլորը պէտք է մեր գլխից հանենք: Մեր խոնարհութեան և նուաստութեան զգացմունքը, մեր անարժանութեան և տառապելութեան զգացմունքը, — ահա ինչ պէտք է զրադեցնի մեր սիրտն: Իսկ պատուոյ և ազնուութեան զգացմունքը ի՞նչ նշանակութիւն պէտք է ունենայ: Ա՛խ, ինչպէս շատ վնաս են մեզ տալիս այդ մեր զգացմունքներն անձնուրացութեան գործի մէջ: Այդ մեր զգացմունքը չէ՞ արդեօք, որ պատճառ է դառնում մեզ հպարտանալու անաղնիւ մարդոց առաջ: Այդ մեր զգացմունքը չէ՞ արդեօք, որ առաջացնում է մեր մէջն անհամբերութիւն և դիւրագրգռութիւն, երբ որ վիրաւորանք, անպատուութիւն և զրկանք ենք տեսնում: Մի՞թէ նա չէ, որ սուրեր է հանել տալի պատեաններից: Չէ, մեր այդպէս անուանած պատուոյ և ազնուութեան զգացմունքովը դժուար է մեզ գնալ Նորա ետեւից, Որ ասում է՝ Ինչնէ՞ որ լէ+, որ հեղ է՞ ու որո՞ւ խոնարհ, և Որ պատուիրում է. «Իրէնէ+ յեր Բնութիւնն, յեղ ապրանքն լաւութիւն աւել+, յեղ անխոնքն օրհնեցէ+, աղբ+ աւել+ յեղ նեղութիւն ապրանքն հաճար: Քրիստոսին հետեւողը, Նորա ետեւից գնացողն, ոչ մի քայլ չպէտք է յետ մնայ իւր Առաջնորդից: Ամենայն երկրաւոր և աշխարհային բանը մի կողմ պէտք է դնի, եթէ որ ուզում է իւր երկնաւոր, իւր աստուածային Ուսուցչին արժանաւոր հետեւող ու աշակերտ լինել:

Ինքն իրան կամ իւր անձն ուրանալու համար հարկաւոր է մեզ արհամարհել մեր իմաստութիւնն, եթէ նա մեծ բան է երևում մեր աչքին ու մեզ հպարտացնում: Պէտք է չնայենք մեր պատուոյ վերայ, եթէ նա խաբում է մեզ ու ճանապարհից հանում, հարկաւոր է մեզ որ սառն աչքով նայենք բոլոր մեր բարիքների ու վայելչութիւնների վերայ, եթէ արգելք են լինում մեր մտքերին վերասլանալու դէպի երկինք: Հնարաւոր բան է արդեօք այդ անել: Բայց մի՞թէ մենք չենք անում նոյնպիսի անձնուրացութիւն, երբոր գերի ենք դառնում աշխարհին ու մեր մարմնոյն: Արդեօք շատ անգամ չե՞նք զոհում մենք մեր խելքն ու խղճմտանքը գարշելի ցանկութեանց: Արդեօք շատ անգամ չե՞նք արհամարհում մեր կեանքը պատուասիրութեան և փառասիրութեան համար: Արդեօք թանկ չէ՞ նստում մեր վերայ այժմեան դարուս մէջ պատշաճից դուրս

չգալը: Հե՞շտ բան է արդեօք ճշտիւ կատարել այն պահանջներն, որ նորաձեւութիւն ասուած նոր հարկի պէտքերն է մեր առաջը դնում: Մենք չենք նկատում մեր անձնութեանը, բայց նա մեր մէջն է և կոչվում է աշխարհի անհրաժեշտ պիտոյք և կարեւորութիւն: Կամ մի՞թէ չէք կարգում ու չէք լսում, թէ ինչպէս շատերը մոռանում են իւրեանց պատիւն, ընտանիքն, ունեցած չունեցածն, և մինչև անգամ կեանքն, երբոր ընկնում են կրակի մէջ՝ իւրեանց ընկերին՝ կամ իրանց նման մարդոց այրուելուց փրկելու համար, կամ ջրի մէջ՝ խեղդուելուց ազատելու համար: Եւ ազատում են: Մի կարծեք, որ այդ ընկերին, կամ իրանց նման մարդոց ազատողները ուրանում են իրանց անձը որ և իցէ շահասիրական ակնկալութիւնից և նպատակից դրդուած. ոչ, նոքա յուզվում են և գործում միայն դէպի մարդկային ազգն ունեցած սիրով: — Նա՛տ շատ են, եղբարք, անձնութեան փորձեր: Այդ փորձերն անկարելի բան չեն: Եւ կարիքը, կամքի հաստատոյժն և առողջ բանականութիւնը կարող է անել մարդու անձնութեան, մանաւանդ կենդանի հաւատը դէպի Յիսուս Քրիստոս, ջերմեռանդ սէրը դէպի Նա, և հաստատ յոյսը Նորա ամենակարող զօրութեան վերայ, որ օգնում են Աստուծոյ շնորհքով:

Միւս պայմանն՝ վեր առնի իւր խաչը: Բայց ինչու Նորա խաչը չէ, այլ իւր խաչը. Նորա համար, որ Նորա խաչը ոչ ոք չէ կարող տանել բացի իրանից: Ամեն մի մարդ իւր խաչը: Այլ որ ուրանում է իւր անձն, նա տէր է դառնում նոր մտքերի, նոր զգացմունքների և նոր գործերի, և բոլորովին տարբեր այնպիսի մտքերից, զգացմունքներից և գործերից, որ ունէր նա մինչև անձնութեանը. և այդպէս բոլորովին փոխուիլն է իւր խաչն, որ առնում է: Այդ բոլորովին տարբեր և բոլորովին ուրիշ կերպով մտածելն, զգալն և գործելն ամեն մի մարդու համար իւր խաչն է, ինչպէս որ ամեն մի մարդ իւր կերպարանքն ունի և ուրիշին չէ նմանում: Այսպէս կայ մարդ, որ առնում է խոնարհամտութեան և հեղահոգութեան խաչն, որ իւր սրտից հանի դէն քցի մեծամտութիւնը, մի ուրիշն առնում է աղքատութեան և մութացկանութեան խաչն, որ ոսնակոխ անի իւր շահասիրութիւնն, երբորդն առնում է

միայնութեան, լռակացութեան և ողջախոհութեան խաչն, որ իւր մարմնոյ խաղալիքը չդառնայ: Ամեն մի առաքինութիւն, որ դնում ենք որ և իցէ մոլութեան տեղն, մի խաչ է, որ տընկում ենք. ինչու որ շատ դժուար բան է խոնարհ, հեղ, համբերող և հնազանդող լինելն Աստուծոյ կամքին, ինչպէս որ հեղ ու խոնարհ, համբերող ու հնազանդ է Աստուծոյ Որդին իւր երկնաւոր Հօրն: Այդ բանն անելու և լինելու համար շատ մեծ աշխատութիւններ ու շատ ճիգ թափել պէտք է, շատ ու շատ զոհողութիւններ անել: Այս վիճակի մէջ մարդուս պէտք է մտքառել միշտ և անդադար իւր կրքերի ու ցանկութիւնների հետ, այս դրութեան մէջ մարդս պէտք է անդադար հսկի իւր անձի վերայ և ամեն մի ժամ խնդրի երկնաւոր Հօրից, որ իւր զօրութիւնը մեր տկարութիւնների մէջ կատարուի: Այսպէս եղբայրք, անձնութեան խաչ, որ ընդգրկում է մարդուս բոլոր գոյութիւնն և շարունակվում է նորա բոլոր կենաց մէջ:

Եւ վեր առնի իւր խաչը: Բացի ներքին խաչերից կան նաեւ արտաքին խաչեր: Ով որ ուրանում է իւր անձը, նա պէտք է բարի հոգւով և ուրախ սրտով ընդունի զրկանքների և կորուստների, թշուառութիւնների և դժբաղդութիւնների խաչն, երբ որ նորա զրկվում են իւր վերայ: Արտաքին խաչերը միատեսակ չեն, այլ ամեն մի հետեւողինն իշանն է: Մէկ ուրիշն աշխարհային ունայնութիւններն արհամարհելուն համար ենթարկվում է ուրիշների ծաղրին, իսկ միւսը ճշմարտութեան համար զրկվում է տեղից ու պաշտօնից, մէկ ուրիշը փորձվում է հիւանդութիւնով, իսկ մի ուրիշը կորցնելով իւր ծնողքը, կամ իւր ունեցած չունեցածը: Չկայ ոչ մի հետեւող Քրիստոսին, որ կրի այնպիսի խաչ, որ իւր մարդկային ուժից բարձր լինի: «Հասարակ է Աստուծոյ, որ չի +ցել յեղ՝ յեր -ժեց Բարձր Ժորձ-Բեան Դէլ»:

Բայց ինչո՞ւ համար պէտք է տանենք դառնութիւնների և դժբաղդութիւնների խաչը: Մի՞թէ չի կարելի լինել առանց վշտերի: Չէ կարելի. «Ինչո՞ւ որ շատ նեղ-Ռի-նէրով, պէտք է Դէլ ճանել Աստուծոյ ար+այս-Բեան Դէլ»: Չէ կարելի, որովհետեւ մենք ամենքս, բացառութիւն չանելով նոյնպէս և առաքինի մարդոց, մեղաւորներ ենք. բայց մեղաւորներն արդար դատաստանին համեմատ՝ պէտք է պատժուին կամ այս կեանքում, կամ ապա-

գայ կեանքում: Իսկ այժմ դատեցէք արդեօք ուելի լաւ չէ՞, որ այս կեանքում մեր մեղքի համար պատիժ կրենք, քան թէ հանդերձեալ կեանքում: Միսիթարական չէ՞ արդեօք, որ խմելով դատարկենք ժամանակաւոր դառնութեանց բաժակը, քան թէ ենթարկուենք յաւիտենական տանջանայ: Ամենասուրբ մարդիկ, զգալով իւրեանց մեղքերի ծանրութիւնն, և սարսափելով դժոխային տանջանքների վերայ մտածելուց, աղաչում էին Տիրոջ, որ Նա ենթարկի իրանց ժամանակաւոր չարչարանքների: «Ա՛յ Տէր, Ժողովք Է՛ն» — «Դէ՛ր, Ժողովք Է՛ն Երեկ» — «Դէ՛ր» — «Երբ»:

Միւս կողմից, խաչը բժշկումէ հիւանդութիւններ, որ ծնեցնումէ մեր հոգւոյ մէջ մեղանից սիրուած բաղդաւորութիւնն: Իմանումէք արդեօք, ինչ է անում բաղդաւորութիւնը մարդու հետ, ինչպէս փոխումէ նորան: Եթէ մէկին հանում է ստոր վիճակից և դնում հասարակական ծառայութեան բարձր ստիճանի վերայ, անումէ նորան մեծամիտ և անմերձենալի. իսկ եթէ մէկին պարգւումէ՝ աղքատի ունեցած չնչին գումարի տեղ՝ ոսկով բեռնած նաւ, անումէ նորան քարասիրտ և ժլատ: Արդեօք նա չէ՞, որ ծանօթացնումէ մեզ փափկասիրութեան և շռայլութեան հետ և բաց է անում անառակութեան բնակարանի դուռն: Արդեօք նա չէ՞, որ բերում, բնակեցնումէ մեր մէջ մոռացութիւն Աստուծոյ մասին և արհամարհանք դէպի մեր մերձաւորը՝ կամ ընկերը: Մենք կկորչէինք, եթէ որ աշխարհիս վերայ բաղդաւորութիւնը մշտական և անփոփոխ լինէր մեզ համար: Բարեպաշտ մարդկանցից էլ շատերը հաստատ չէին մնալ, կարելի է, հաւատոյ և առաքինութեան մէջ, եթէ որ նա միշտ և անդադար փաղաքշէր մեզ և լցնէր իւր պարգւեներով. բայց մեր բաղդիցն է, որ նա անհաստատ է, մեր բաղդիցն է, որ Աստուած զրկումէ մեզ չարչարանքների, դառնութիւնների և վշտերի խաչը: Նա նորոգումէ մեր մէջ այն, ինչ որ վնասուած ու խանգարուած է մեր ինքնաբաւականութիւնով. բժշկումէ այն, ինչ որ մեր մէջը ցաւագարուած է. սպիտակ է անում այն, ինչ որ սևացած է: Այսպէս հպարտ մարդը թշուառութեանց ճշման տակ խոնարհութեան և հեղութեան զգացման է գալիս, խստասիրտը ամոքվումէ, հեշտասէրն անիծումէ իւր անփոյթ և անհոգ կեանքն՝ և խօսք է տալիս ապրել ժողովակալութեամբ, անսանձ ու անկարգ մտածմանց

ու լեզուի տէր մարդը խոստովանումէ իւր մոլորութիւններն, և տարածւումէ Խաչելոյ առաջ՝ ու զլջման արտասուքներ թափում: Կարճն ասեմ, ով որ մի ժամանակ մնումէ խաչի վարժատան մէջ, այնտեղից դուրս է գալի և աւելի խելօքացած և աւելի իւր վարքն ուղղած:

Տեսնումէք, ով քրիստոնեայ եղբարք և քորք, որպիսի օգուտ է բերում մեզ խաչը: Սուրբ մարդիկն, երբոր իրանց վերայ առնում էին խաչն՝ ուրախանում էին, երբ որ կրում էին՝ պարծենում էին, իսկ երբ որ ցած էին դնում՝ արտմում էին, բայց մենք ընդհակառակը վախենում ենք խաչի մինչև անգամ ամենափոքր ծանրութիւնից, ու տրտնջում ենք, երբ որ մեզ վերայ գալիս է որեւիցէ նեղութիւն: Մի՛թէ այսպէս պէտք է գնալ Քրիստոսի ետեւից: Մի՛թէ այսպէս է հարկաւոր խոստովանել մեր հաւատը դէպի մեր Փրկիչը:

Ուրեմն վեր առնենք անձնուրացութեան խաչն ուրախութեամբ, ու կրենք շնորհակալութեամբ և համբերութեամբ: « Ի՞նչ լուծ առաջը է, և ի՞նչ բեռն լինի », հաւատացնումէ մեզ Ինքը մեր Փրկիչը: Ամէն:

(Թաւգ. Թ. Կարապետ Գ. Տէր Յակովբեանց Աղաջի.)

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

(ՌՈՒՍԱՅ ՀՈԳԵԻՈՐ ԴՊՐՈՅՆԵՐԸ*):

Հոգեւոր Դպրոց են կոչւում այն դպրոցները, որոնք չորս դասարանական դասընթաց ունին և ընդունում են իրանց մէջ ուղղափառ դաւանութեան հոգեւորականաց որդիքը տարրական կրթութիւն տալու նոցա: Ուրիմն դոցա նպատակն է յիշեալ դասակարգի երեխաներին տալ տարրական ուսումն և կարեւոր կրթութիւն: Թէպէտ և կանոնին համաձայն պէտք է ընդունուին այդպիսի դպրոցներում միայն հոգեւորական կոչմանը պատկանող դասակարգի որդիները, բայց միւսոյն ժամանակ ընդունւում են և ուրիշ դա-

(*) Վերոյիշեալ տեղեկութիւնները հանած եմ արքունի դպրոցաց ընդհանուր ծրագրից: